

nocnej części Belgii czy też hiszpańskim o określonych specyfikach w Hiszpanii i państwach Ameryki Łacińskiej. Sam język niemiecki posiada przecież, jak ogólnie wiadomo, swą charakterystyczną postać w części Szwajcarii i Austrii, uformowaną jednak na podobnej bazie społeczno-politycznej i ideologicznej.

Pewną analogię do sytuacji języka niemieckiego w NRD stanowić może natomiast rozwój języka hiszpańskiego na socjalistycznej Kubie, zapoczątkowany przez rewolucję 1959 r. i znajdujący się raczej w fazie początkowej.

Iwona May

XXIII BERLIŃSKI FESTIWAL TEATRU I MUZYKI

Trzydziestolecie powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej, jako ważne wydarzenie polityczno-społeczne, uczczono m. in. licznymi imprezami kulturalnymi o szczególnie uroczystym charakterze zarówno w NRD, jak i poza granicami tego kraju. Do najważniejszych imprez zagranicznych należały: „Dni Przyjaźni i Kultury NRD” w ZSRR, „Sztuka, kultura i społeczeństwo — portret NRD” — wystawa zorganizowana w Rzymie, „Tydzień filmu Niemieckiej Republiki Demokratycznej” w Tokio, „Berlin pozdrawia Wiedeń” — wystawa w stolicy Austrii, „Socjalistyczna szkoła w NRD” — wystawa w Warszawie.

W ramach „Dni Przyjaźni i Kultury NRD” widzowie stu miast ZSRR mieli okazję zaznajomić się z najnowszymi osiągnięciami NRD w dziedzinie sztuki filmowej, teatru, baletu i opery, a także literatury i plastyki. W programie tej imprezy, bardzo bogatym i różnorodnym, przewidziano nie tylko projekcje filmów, przedstawienia teatralne, baletowe i operowe, wystawy fotograficzne i plastyczne, spotkania pisarzy niemieckich z radzieckimi czytelnikami, ale także rozmowy przedstawicieli kultury obu krajów mające na celu podsumowanie dorobku kulturalnego, a także wzajemną wymianę doświadczeń i propozycje dotyczące dalszej współpracy w tej dziedzinie¹.

Następną imprezą zagraniczną, zasługującą na uwagę, była wystawa w Rzymie pt.: „Sztuka, kultura i społeczeństwo — portret NRD” — dająca obraz osiągnięć w najważniejszych dziedzinach życia tego kraju w przeciągu 30 lat jego istnienia².

Podczas „Tygodnia filmu Niemieckiej Republiki Demokratycznej” w Tokio przedstawiono japońskiej publiczności trzydziestoletni dorobek twórczości filmowej w NRD. Pokazano m. in. filmy należące już do klasyki powojennego kina niemieckiego o tematyce związanej z okresem II wojny światowej oraz pierwszych lat powojennych, takie jak: *Mordercy są wśród nas*, *Mamo, ja żyję*, *Matżeństwo w mroku*, cykl fabularnych filmów współczesnych, oraz cały szereg filmów dokumentalnych i krótkometrażowych³. „Berlin pozdrawia Wiedeń” — to

¹ *Unsere Künstler gastieren in 100 Städten der Sowjetunion*. „Neues Deutschland” nr 241 z 11 X 1979, ss. 1-2.

² *Berliner besichtigte DDR-Ausstellung in Rom*. „Neues Deutschland” nr 231 z 1 X 1979, ss. 1-2.

³ *DEFA-Produktionen waren in Tokio zu sehen*. „Neues Deutschland” nr 247, z 18 X 1979, s. 4.

hasło wystawy, która została otwarta 15 października 1979 r. w Wiedniu. Celem ekspozycji było ukazanie życia berlińczyków, a także znaczenia i roli Berlina jako centrum politycznego NRD, jego rozwoju gospodarczego i kulturalnego⁴.

Do ważniejszych imprez zagranicznych związanych z rocznicą powstania NRD należała wystawa pod tytułem „Socjalistyczna szkoła w NRD”, zorganizowana w warszawskim Pałacu Kultury. Warto dodać, że analogiczna wystawa organizowana przez Polskę odbyła się w miesiącach letnich w stolicy NRD⁵. Tyle zwięzłej informacji o imprezach zorganizowanych z okazji 30-lecia NRD poza granicami tego kraju.

Wydarzeniem godnym szczególnej uwagi był zorganizowany w stolicy NRD przegląd trzydziestoletniego dorobku młodej Republiki w dziedzinie sztuki teatralnej i muzyki. Berliński Festiwal Teatru i Muzyki odbył się w dniach od 29 września do 21 października 1979 r. (po raz 23). Impreza ta cieszy się od lat nieustannie zainteresowaniem zarówno artystów i znawców zagadnień kultury, jak też szerokiej rzeszy miłośników sztuki teatralnej i muzyki. Festiwal umożliwia bowiem porównanie osiągnięć poszczególnych ośrodków kulturalnych NRD w zakresie muzyki i teatru, stanowiąc poważne i liczące się w skali międzynarodowej forum konfrontacji dorobku artystycznego nie tylko NRD, ale i innych krajów. W 1978 r. połączono Berliński Festiwal Teatru i Muzyki z Festiwałem Sztuki Teatralnej Krajów Socjalistycznych, w ramach którego wystąpiły wówczas: Moskiewski Teatr „Sowriemiennik”, Teatr Muzyczny z Gdyni, Budapeszteński Teatr Komedi „Vigszinhas” oraz Teatr Dramatyczny z Belgradu.

W porównaniu z poprzednimi festiwal jubileuszowy różnił się pod wieloma względami. Tym razem zaproszono artystów z 23 krajów świata (w 1978 r. uczestniczyły delegacje z 20 krajów), m. in. z Kuby, Trynidadu, Iraku, Japonii, Meksyku i Turcji. Do Berlina przybyło 30 różnych zespołów, w tym zespoły o takiej renomie, jak *Burgtheater* z Wiednia, Kubański Balet Narodowy czy zespół baletowy „Taras Szewczenko” z Kijowa. W ciągu 23 dni (1978 r. — 17 dni) wystawiono 380 przedstawień (w 1978 r. festiwal objął 295 przedstawień), które obejrzało 230 tys. widzów (1978 r. — 170 tys. widzów). Organizatorom festiwalu oddano do dyspozycji nieomal wszystkie sceny i sale stolicy, w tym przede wszystkim teatrów najbardziej znanych jak: *Deutsche Staatsoper*, *Berliner Ensemble*, *Deutsches Theater*, teatr „Monopol”, Teatr M. Gorkiego i *Die Volksbühne*. Dni festiwalowe zainaugurowała w Operze Państwowej Orkiestra *Gewandhausu* z Lipska pod batutą Kurta Mazura przy udziale wirtuozów radzieckich Igora i Walerego Ojstracha. Wykonała ona utwory Bacha, Mendelсона, Bethovena i Matthusa. Koncert inauguracyjny transmitowały 33 systemy telewizyjne z 30 krajów świata⁶.

Festiwal stanowił bogaty przegląd dorobku artystów zagranicznych i krajowych z dziedziny teatru, muzyki, literatury i baletu. W ramach tak szeroko zakrojonej imprezy odbyło się kilka festiwali o węższej, bardziej wyspecjalizowanej tematyce jak: Festiwal Teatru NRD, Festiwal Sztuki Teatralnej Krajów Socjalistycznych, Festiwal Teatru Młodzieżowego i Dziecięcego.

Zespoły teatralne ze Schwerina, Magdeburga, Poczdamu, Drezna, Rostocku, Lipska, Berlina i Karl-Marx-Stadt przedstawiły swoje programy podczas Festiwalu Teatru NRD. Wystawiono głównie sztuki pisarzy NRD, ale pojawiły się

⁴ *Berlin-Ausstellung in Wien*. „Neues Deutschland” nr 245 z 16 X 1979, s. 1.

⁵ *Volksbildungsausstellung der DDR in Warschau eröffnet*. „Neues Deutschland” nr 229 z 28 IX 1979, ss. 1-2.

⁶ *Glanzvoller Auftakt der XXIII. Berliner Festtage*. „Neues Deutschland” nr 231 z 1 X 1979, ss. 1, 4.

również utwory dramatyczne z innych krajów socjalistycznych, jak np.: Związku Radzieckiego, Bułgarii i Polski.

W wywiadzie dla czasopisma kulturalnego „Sonntag” dyrektor Festiwalu Teatru i Muzyki Wolfgang Lippert stwierdził, iż organizatorzy traktują festiwal rocznicowy jako imprezę dającą przegląd najlepszych osiągnięć krajowej twórczości teatralnej i muzycznej na tle twórczości zagranicznej⁷. W odróżnieniu od zeszłorocznego festiwalu, na którym dominowały sztuki dramatyczne, tym razem położono szczególny akcent na balet. W jednym z numerów „Neues Deutschland” stwierdzono, iż tak wiele baletu i tańca, jak w czasie 23 Festiwalu Teatru i Muzyki nigdy jeszcze w stolicy NRD nie oglądano. Podczas 23 przedstawień wystąpiło 10 zespołów baletowych, z tego 6 zagranicznych. Były to: Kubański Balet Narodowy, zespół baletowy z Węgier „Sopianae”, „Taras Szewczenko” z Kijowa, Hinduski Teatr Tańca „Kathakali”, Polski Teatr Tańca z Poznania i Balet Narodowy z Holandii. Siedem dodatkowych przedstawień dały 3 pozaeuropejskie taneczne zespoły ludowe z Meksyku, Trynidadu i Japonii. Występy baletowe w ramach omawianego festiwalu zainaugurował zespół Teatru Tańca Opery Komicznej w Berlinie (*Tanztheater der Komischen Oper*) dwuczęściowym utworem baletowym opartym na *Symfonii Pastoralnej* L. van Bethovena. Polski Teatr Tańca Conrada Drzewieckiego z Poznania zaprezentował — przyjmowane z dużym zainteresowaniem — trzy różne tematycznie kompozycje baletowe do muzyki kompozytorów polskich: *Stabat Mater* K. Pendereckiego, *Odwieczne Pieśni* M. Karłowicza oraz *Dramatic Story* K. Serockiego. W wypowiedziach prasowych krytycy niemieccy podkreślali z uznaniem charakterystyczny styl wykonania i wspaśniałą technikę polskiego zespołu⁸. Kubański Balet Narodowy nie po raz pierwszy wystąpił przed publicznością NRD, zbierając zasłużone brawa. Tym razem Kubańczycy nie przedstawili wielkich utworów baletowych, lecz dali program składający się z paru mniejszych scen baletowych, stanowiących barwną kompozycję światła, ruchu i dźwięku. Słynny balet holenderski z Amsterdamu *Het Nationale Ballet* kontynuujący tradycje *Ballets russes* S. Diagilewa w Paryżu, po upływie 50 lat od występów paryskiego baletu w Operze Państwowej w Berlinie wzbudził olbrzymie zainteresowanie mistrzowskim wystawieniem baletu Prokofiewa *Syn marnotrawny* w tej samej co przed pół wiekiem choreografii G. Balanchine i scenografii G. Rouaulta. Trwające cztery dni gościnne występy kijowskiego baletu „Taras Szewczenko” zaliczono do najwybitniejszych wydarzeń artystycznych festiwalu berlińskiego. Obok dzieł baletu rosyjskiego i radzieckiego zespół kijowski pokazał kultywowaną przez siebie od 30 lat oryginalną ukraińską twórczość baletową. Największym uznaniem wśród publiczności cieszyło się przedstawienie *Romea i Julii* Prokofiewa oraz ukraińskiej baśni baletowej *Pieśń lasu*⁹.

W związku z Międzynarodowym Rokiem Dziecka zorganizowano w Berlinie podczas festiwalu wiele widowisk dla dzieci i młodzieży. W ramach Festiwalu Teatru Młodzieżowego i Dziecięcego wystąpiły teatry z Drezna, Lipska, Magdeburga, Halle, Erfurtu i Berlina. Przedstawienie sztuki Brechta *Ausnahme und Regel* w wykonaniu *Dresdener Theater der Jungen Generation* zainaugurowało przegląd. Szczególnym przeżyciem dla najmłodszej publiczności była prapremiera bajki muzycznej według opowiadania wierszowanego Samuela Marszaka *Das*

⁷ Gespräch mit Wolfgang Lippert Direktor der Festtage. „Sonntag” nr 38/1979, ss. 4-5.

⁸ Bewegte choreographische Bilder und Figurationen. „Neues Deutschland” nr 239, z 9 X 1979, s. 4.

⁹ E. Rebling, *Ukrainische Undine in einem poetischen Balletmärchen*. „Neues Deutschland” nr 245 z 16 X 1979, s. 4.

Tierhäuschen w Teatrze Przyjaźni (*Theater der Freundschaft*). Bajka ta łączy w sobie elementy pantomimy, komedii, musicalu i opery dziecięcej. Krytycy niemieccy podkreślali szczególnie harmonijne łączenie słowa poetyckiego z oryginalną, subtelnie charakteryzującą akcją, muzyką¹⁰. Dużą atrakcją dla dzieci i młodzieży stanowiły występy gościnne teatru „Miniatura” z Gdańska, „Teatru kieszonkowego” z Pragi oraz teatru z Lyonu „Teatr des Jeunes Années”. Z okazji Światowego Dnia Muzyki Dziecięcej odbył się w ramach festiwalu specjalny koncert dla dzieci. Mali miłośnicy muzyki wysłuchali z uwagą utworów Leopolda Mozarta, Kurta Schwaena, Sergiusza Prokofiewa, Christopha Rösela i Leona Janáčka w wykonaniu swoich rówieśników.

Osobny rozdział w programie festiwalowym stanowiła muzyka symfoniczna i operowa. Odbyło się wiele koncertów symfonicznych i wokalnych, w których brali udział artyści z NRD i zagranicy. Jak co roku przybyli do Berlina z gościnnymi występami znani śpiewacy, pianiści, dyrygenci, skrzypkowie, a także orkiestry i zespoły kameralne z różnych stron świata. Olbrzymią atrakcją tegorocznego festiwalu stanowiły koncerty z udziałem światowej sławy skrzypka Igora Ojstracha. Radziecki wirtuoz wraz ze swym rodakiem pianistą Igozem Czernyszewem wykonał sonatę Es-dur na fortepian i skrzypce W. A. Mozarta, fantazję na fortepian i skrzypce Franciszka Schuberta oraz kompozycje T. Chrennikowa, N. Paganiniego i H. Villa-Lobosa fascynując niemiecką publiczność nieskazitelną techniką gry. Występy zagranicznych orkiestr i zespołów kameralnych zainaugurowali „Prascy Symfoniści” sześciocięściowym cyklem symfonicznym Bedřicha Smetany *Moja ojczyzna*. Na jubileuszowy festiwal przyjechały również: Orkiestra Instrumentów Ludowych „N. Osipow” z ZSRR, „Kwartet Talicha” Filharmonii Praskiej, „Kwintet dęty” Filharmonii Słowackiej z Bratysławy, zespół kameralny z Belgii „Consortium Antiquum”. Jednym z ważniejszych wydarzeń festiwalowych było wręczenie Nagrody Hansa Eislera kompozytorowi i muzykologowi drowi Hansowi Grabsowi za pracę *Hans Eisler, Werk und Edition* oraz kompozytorom Bertowi Poulheimowi (za symfonię) i Peterowi Herrmannowi (za koncert na 4 flety i orkiestrę smyczkową). Tego wieczoru wykonano po raz pierwszy przed publicznością nagrodzony utwór Petera Herrmanna¹¹.

Omawiany Festiwal Teatru i Muzyki zostanie na pewno na długo w pamięci mieszkańców NRD. W historii młodej Republiki była to jedna z najbogatszych i najbardziej interesujących imprez kulturalnych. Festiwal Berliński przeszedł w ciągu 23 lat istnienia swoistą ewolucję, stał się on bowiem ważnym w skali światowej przedsięwzięciem kulturalnym, przyciągającym uwagę artystów i publicystów z wielu krajów, w tym także pozaeuropejskich. Jego ranga wzrastała stopniowo dzięki włączaniu do programu szeregu wyspecjalizowanych festiwali, a także poprzez zwiększanie udziału zagranicznych artystów i działaczy kulturalnych w organizowanych imprezach. Tegoroczny festiwal wzbudził szczególnie żywe zainteresowanie zarówno w kraju, jak i za granicą, ponieważ był on imprezą jubileuszową, stanowiącą artystyczną oprawę obchodów 30-lecia powstania NRD. Wyjątkowe znaczenie festiwalu wynikało również z faktu, iż był on zarazem przeglądem 30-letniego rozwoju kultury artystycznej demokratycznego państwa niemieckiego — świadectwem jej wysokiego poziomu i znaczenia w kształ-

¹⁰ K. J. Wendlandt, *Spasstiges Märchenspiel im musikalischen Gewand*, „Neues Deutschland” nr 239 z 9 X 1979, s. 4.

¹¹ H. Schaefer, *Schöpferische Phantastie und gesellschaftliche Verantwortung*, „Neues Deutschland” nr 234 z 4 X 1979, s. 4.

towaniu postaw społecznych obywateli NRD. Nie można również pominąć innego ważnego aspektu tegoż festiwalu, a mianowicie, iż stał się on płaszczyzną konfrontacji osiągnięć kulturalnych NRD z dorobkiem artystycznym innych krajów. Ukazane wyżej aspekty omawianej imprezy jubileuszowej sprawiły, że festiwal należał do najważniejszych wydarzeń związanych z obchodami 30-lecia NRD.

Barbara Kwilecka-Beszterda